

Сацюк Б. С.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДУБЛЬОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «TRAINSPOTTING»

Кіномистецтво сьогодні є одним із найвпливовіших засобів комунікації та культурного самовираження. Фільми не лише розважають, а й формують світогляд, знайомлять із соціальними проблемами, історією та духовними цінностями різних народів. У добу глобалізації саме кіно стало важливим посередником у міжкультурному діалозі, який долає мовні та географічні межі.

За визначенням, кінофільм – це полісеміотичне явище, продукт художньої творчості, здатний передавати значення через зображення, мовлення та музику; він є впливовим засобом для передачі цінностей, ідей та інформації [2, с.183]. Щоб іноземний кінопродукт був зрозумілим широкій аудиторії, необхідне якісне мовне посередництво – кінопереклад. Його роль полягає не лише у відтворенні змісту реплік, а й у передачі емоційного тону, культурних алюзій та мовних особливостей, що формують художню цілісність твору. Перекладач при цьому стає творчим співучасником, який адаптує авторське висловлення до норм і очікувань іншої мовної спільноти.

Серед усіх форм кіноперекладу саме дубляж посідає особливе місце, оскільки створює ефект повного занурення у фільм. Дубльований переклад – вид перекладу фільмів, мультфільмів та серіалів, внаслідок якого відбувається повна заміна мови оригіналу на іншу мову з метою демонстрування фільму в країнах, у яких користуються іншою мовою [1, с. 306]. Завдяки точній синхронізації з відеорядом і ретельній роботі над інтонацією, тембром і лексикою, дубльований переклад здатен не лише зберегти сюжетну лінію, а й передати національний колорит, гумор і ритм оригінального мовлення.

Оскільки більшість фільмів в українському кінопрокаті складають закордонні стрічки, переклад фільмів є невід'ємною частиною нашої кінокультури. Кваліфікований перекладач має перекласти текст фільму

якнайближче до оригіналу, а також зробити його максимально зрозумілим для цільової аудиторії. Мова персонажів фільму – це авторська стилізація звичайної розмовної мови, яка часто складається із різних реєстрів (наприклад, вульгаризмів чи офіційного стилю).

Переклад неформальної лексики, жаргону та сленгу є основною особливістю дубльованого кіноперекладу фільму *Trainspotting*, оскільки більшість цікавих моментів перекладу та адаптації пов'язані саме з вульгарними висловами та впізнаваним шотландським акцентом. За визначенням Л. Венуті, переклад завжди перебуває між двома крайнощами – «одомашненням» (*domestication*) та «очуженням» (*foreignization*), тобто між пристосуванням тексту до культури реципієнта та збереженням оригінальної іншомовності [6, с. 42–45]. У випадку з неформальною лексикою вибір стратегії визначається прагненням перекладача передати стилістичну та емоційну насиченість діалогів без втрати автентичності. Під час перекладу англійських фільмів українською часто застосовують комбінований підхід: часткову адаптацію сленгу (через наближені українські еквіваленти), трансформацію (заміна іншою стилістично забарвленою лексикою) або компенсацію (відтворення колориту через інші мовні засоби).

Показовим прикладом реалізації комбінованого підходу є переклад репліки героя фільму *Trainspotting* – «*I'm off the scag*» [5]. У буквальному розумінні вислів означає «Я більше не вживаю героїн», де слово *scag* належить до британського наркоманського жаргону 1980–1990-х років і позначає героїн або наркотики загалом. У дубльованій українській версії фраза передана як «Я зав'язую» [3]. Така трансформація є прикладом адаптації та компенсації: перекладач відмовляється від прямого відтворення жаргонізму, який не має сталого українського еквівалента, і натомість обирає нейтрально-розмовну фразу, що передає основний зміст та емоційний підтекст висловлювання. Завдяки цьому зберігається комунікативна природність і психологічна достовірність персонажа, навіть попри втрату специфічного соціокультурного колориту оригіналу.

Такий перекладацький вибір відповідає принципу динамічної еквівалентності (за Ю. Найдю), який передбачає передачу того ж комунікативного ефекту, що й в оригіналі, навіть якщо при цьому відбувається відхилення від буквального значення [4, с. 159–160]. Водночас перекладач повинен усвідомлювати, що надмірна нейтралізація жаргонної лексики може призвести до «згладжування» соціального контексту твору. У випадку *Trainspotting* подібні рішення виправдані, адже український глядач, не знайомий із британським

наркоманським жаргоном, сприйняв би дослівний переклад як неприродний або незрозумілий.

Особливо складною виявляється передача діалекту та акценту. Персонажі *Trainspotting* розмовляють еденбурзьким варіантом шотландської англійської, що має власну фонетику, ритм і лексику. Фрази на кшталт «*Aye, it's awright*» або «*No way, man! Ye're pure mental!*» [5] у дубляжі звучать як «Та норм» і «Та ти зовсім поїхав!» [3]. У цих випадках шотландський акцент не відтворюється фонетично, проте компенсується стилістично – перекладач використовує сучасні українські розмовні скорочення, вигуки, просторіччя, створюючи аналогічний соціальний ефект. Це класичний приклад соціолінгвістичної компенсації, коли діалектна приналежність відтворюється не звуковими особливостями, а мовним регістром, зрозумілим цільовій аудиторії.

Водночас деякі репліки, з огляду на їхню культурну специфіку, зазнають семантичної компенсації. Так, у вислові «*He's full of shite*» [5] перекладач відмовляється від прямої лайки, обираючи варіант «Та він городить дурниці» [3]. У такий спосіб відтворюється основне значення – неправдивість, безглуздість, – але без грубого вульгаризму, що міг би звучати надмірно різко для українського глядача.

Іншим прийомом, який часто поєднується з адаптацією, є трансформація – зміна стилістичного рівня вислову для досягнення емоційного ефекту. Наприклад, репліка «*We're just a bunch of effin' wankers*» [5] у перекладі перетворюється на «Ми просто купка довбаних ідіотів» [3]. У цьому випадку перекладач пом'якшує грубість оригіналу: слово *wanker* у британській англійській має вульгарне, відверто образливе значення, яке не має прямого і прийнятного українського відповідника. Трансформація дозволяє зберегти емоційний тон – зневагу, самоіронію, відчай – без втрати комунікативної природності.

Таким чином, переклад *Trainspotting* демонструє складну багаторівневу роботу зі стилістично маркованою лексикою. Поєднання адаптації, трансформації та компенсації дозволяє не лише зберегти дух оригіналу, а й зробити його зрозумілим і прийнятним у новому культурному контексті. Власне, саме така стратегія свідчить про високій рівень української школи аудіовізуального перекладу: вона не прагне буквальної точності, а шукає способи відтворити характер та атмосферу фільму. Цей підхід свідчить про якість українського кіноперекладу, де перекладач виступає не лише мовним посередником, а й інтерпретує культурні явища. *Trainspotting* у цьому сенсі є показовим прикладом – навіть найгрубіший, найбільш локальний сленг

може знайти своє природне звучання українською, не втративши своєї енергії та ідентичності.

Література

1. Дубляж. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А–Л. С. 306.
2. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2011. № 973. Сер. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 68. С. 183–187.
3. На голці: [відео] / реж. Д. Бойл; дубл. DCP Studios. Великобританія : PolyGram Filmed Entertainment, 1996. URL : <https://tv.kyivstar.ua/ua/movie/60cb28b591b4212ca0a10567-1996-na-goltsi>.
4. Nida E. A. *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden : E. J. Brill, 1964. 331 p.
5. *Trainspotting* : [video] / dir. by D. Boyle. Great Britain : PolyGram Filmed Entertainment, 1996. URL : <https://tv.apple.com/no/movie/trainspotting/umc.cmc.7h6dams52clx8k350g3qhw1et?action=play>.
6. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London : Routledge, 1995. 353 p.